

FATİH İLÇESİ BELEDİYE PROJELERİ ODAKLI MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI

I. İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

2021

HAZIRLAYANLAR*Melih YILMAZ – Şehir Plancısı**Büşra ÇAKI – Şehir Plancısı**Leyla ACAR – Şehir Plancısı***İÇİNDEKİLER TABLOSU**

1. GİRİŞ	1
2. MEKÂNSAL PLANLAMADA İZLEME VE DEĞERLENDİRME MEKANİZMASI	3
2.1. DEĞERLENDİRMENİN AMAÇLARI	3
2.2. DEĞERLENDİRME MEKANİZMASININ UYGULANMASI	4
2.3. DEĞERLENDİRME VE İZLEME GÖSTERGELERİ	9
2.3.1. GÖSTERGE TÜRLERİ	9
2.3.2. DEĞERLENDİRME	14
3. FATİH İLÇESİ BELEDİYE PROJELERİ ODAKLI MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI	
İZLEME VE DEĞERLENDİRME	15
3.1. MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI AMAÇ VE HEDEFLERİ	16
3.2. MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI UYGULAMA SÜRECİ	23
3.3. MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI DEĞERLENDİRME VE İZLEME MEKANİZMASI	29
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	38
KAYNAKLAR	46

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1.Fatih MSP Üretim Süreci	16
Şekil 2.Fatih'in Uzun Vadeli Vizyonu ve Temel İlkeleri	16
Şekil 3.Fatih İlçesi Belediye Projeleri Odaklı Mekânsal Strateji Planı.....	25
Şekil 4: Fatih Belediyesi Mekansal Strateji Planı İlk Dönem Projeleri	32
Şekil 5:İlk Dönem Projeleri ve MSP İlişkisi Kavramsal Şema	39
Şekil 6: İlk Dönem Projeleri Sonrası Yeniden Değerlendirilen MSP Eylem Şeması.....	40

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.Mekânsal Planlamada Değerlendirme ve İzleme Süreçleri Arasındaki Farklar	4
Tablo 2. Planlama Kararları ve Uzmanlar/Paydaşlarla Tartışılacak Değerlendirme Sorularının Örnekleri.....	6
Tablo 3.AB MaSP Platformu Teknik Çalışmasındaki Gösterge Türleri.....	9
Tablo 4. Avrupa Yapısal Yardımı - Operasyonel İzleme Çerçevesi.....	11
Tablo 5. Fatih Belediye Projeleri Odaklı Mekansal Strateji Planı Amaç ve Hedefler	19
Tablo 6. Fatih MSP Stratejik Akslar ve Proje Konuları	27
Tablo 7.Fatih MSP Donatı Odaklı Kentsel Dönüşüm Alanları Uygulama Takvimi	29
Tablo 8: Fatih Belediyesi Mekansal Strateji Planı İlk Dönem Projeleri Değerlendirmesi.....	33
Tablo 9: MSP Ekibi Tarafından Belirlenen Uyum Dereceleri	35
Tablo 10. Uygulama Süreci Biten Projelerin Ele Aldığı Stratejiler	36
Tablo 11: Proje Etki Değerlendirmesi İçin Model Örneği.....	37
Tablo 12: İlk Dönem Projeleri Sonrası Yeniden Değerlendirilen MSP Yaklaşımı.....	41

KISALTMALAR

MSP: Mekansal Strateji Planı

MaSP: Maritime Spatial Planing

1.GİRİŞ

Fatih İlçesi Belediye Projeleri Odaklı Mekânsal Strateji Planı proje faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi raporun konusunu oluşturmaktadır. MSP'nin izleme ve değerlendirmesini yürütmek ve organize etmek için bir mekanizma önermek raporun temel amaçlarından biridir. Bu raporda sunulan Letonya örneği bunu yapmanın birkaç doğru yolu olduğunu göstermektedir. Raporda ayrıca üretilen projelerin etkilerini tespit etmekte nasıl bir yöntem geliştirilmesi gerektiği ile ilgili de içerik geliştirilmiştir.

Rapor iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, izleme ve değerlendirme mekanizması için yapılan literatür araştırmasını içermektedir. Mekânsal planların değerlendirilmesinin gerekçe ve uygulama biçimlerini göstermektedir. Bu bölüm, MSP'nin gerçek etkilerini tespit etme ve ortaya çıkabilecek güçlüklerle başa çıkma konularında yardımcı olabilecek bazı metodolojik çözümler önermektedir. Söz konusu bölümün sonunda ise göstergelerle konunun nasıl somutlaştırılabileceği ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, Fatih İlçesi Belediye Projeleri Odaklı Mekânsal Strateji Planı İzleme ve Değerlendirme Mekanizmasını aktarılmaktadır. Fatih MSP amaçlarını ve kullanılan göstergeleri içermektedir. İkinci bölümün son kısmında Fatih MSP sürecinin tamamlanması akabinde geliştirilen projelerin plan ile içerik ve vizyon açısından uyumluluğu değerlendirilmekte, sonraki süreç için MSP'ye uyumlu olarak yeni eylem biçimleri tanımlanmaktadır.

Rapor, Fatih İlçe Belediyesi yetkilileriyle birlikte Belediye Projeleri Odaklı Mekânsal Strateji Planını nasıl bir izleme ve değerlendirme mekanizması ile takip edilmesi gerektiğine dair pratik bir çalışma sunmaktadır. İlçeye özgü analizler ve sentezler Mekânsal Strateji Planı Raporunda yer almaktadır. Bu rapor belediyenin MSP de geliştirdikleri hedeflerini ve izleme ve değerlendirme faaliyetlerini nasıl organize etmeyi planladıklarını açıklamaktadır. Ölçüme özgü göstergeler de dâhil olmak üzere Fatih MSP'nin uygulanmasını desteklemek için kullanılan yöntemleri açıklamaktadır. Sonuç kısmında, çalışmadan elde edilen sonuçları ve MSP'nin izlenmesi ve değerlendirilmesi için tavsiyeleri sunmaktadır.

2. MEKÂNSAL PLANLAMADA İZLEME VE DEĞERLENDİRME

MEKANİZMASI

2.1. DEĞERLENDİRMENİN AMAÇLARI

Plan kararlarının süreç içerisinde değişen koşullara uyumluluğunun test edilmesi ve yapılan uygulamaların plan kararlarına uyumluluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Planların kararlarını geliştirmek, uygulamanın başarısını iyileştirmek ve planın sürdürülebilirliğini sağlamak değerlendirmenin başlıca amaçlarını oluşturmaktadır. Değerlendirme uygulama öncesi ve sonrası yapılan işlemlerle ilgili çıktı, etkiler ve tepkilerin gözlemlendiği, elde edilen verilerin değerlendirildiği, sürekliliği olan bir süreçtir. Değerlendirme;

- Yeni fikirlerin doğmasını kolaylaştırır.
- Ortak sorumluluk paylaşımını doğurur.
- Yeni fikirlerin benimsenmesini kolaylaştırır.
- Proje taraflarına motivasyon kazandırır.
- Proje ilerleme sürecini verimli kılar.

Değerlendirmeler, planların ve bunları üretme süreçlerinin geliştirilmesine olanak sağlar. Değerlendirme; plancılara, etkilenen taraflara ve halka, ortaklaşa belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını veya ön değerlendirme durumunda hedeflere ulaşılacağına makul olup olmadığına karar vermelerinde yardımcı olur. Başarılı bir değerlendirme, politika veya planın belirli unsurlarının neden işe yarayıp yaramadığını anlamaya da yardımcı olacaktır.

Değerlendirme, farklı paydaş gruplarının süreçten ne kadar memnun olduğuna ışık tutabilir ve planlama kararlarından kimlerin etkilenip etkilenmeyeceğini ve bunların nasıl etkilendiğini gösterir (Avrupa Komisyonu, 2013).

Planlama ve planların değerlendirilmesi, şeffaflığı, planlamanın hesap verebilirliğini, sosyal öğrenmeyi, yönetişimin sürdürülebilirliğini artırır. Değerlendirmeler "sorulacak sorular, belirlenecek hedefler ve konuların nasıl çerçeveleneceği hakkında bilgi edinmenin yanı sıra politikanın nasıl tasarlanacağı veya uygulanacağına ilişkin araçsal öğrenme fırsatları da sağlar" (Mickwitz, 2006).

Mekânsal planlamayı değerlendirmenin faydalarını Oliveira ve Pinho (2011) şu şekilde özetlemektedir:

- Planlamayı meşrulaştırmak, vatandaşların tekliflerin etkilerini daha iyi anlamalarını sağlamak,
- Karmaşık sorunların üstesinden gelmek için karar vermeye yardımcı olmak,
- Operasyonel eylemlerin uygulanmasını veya kaynakların tahsisini gözden geçirerek, planlama tekliflerinin seyrini takip etmek,
- Sürekli bir öğrenme sürecine katkıda bulunmak. (Oliveira & Pinho, 2011)

İzleme ve değerlendirme mekanizması, uzmanları ve paydaşları sürece dahil etmek, MSP'nin etkilerini bilmek, MSP'nin uygunluğunu veya sürecin kalitesini değerlendirmek amaçlarının yanında; planlamanın verimliliğini sağlama, temel kararların korunarak değişen koşullara göre uyarlanabilmesini, oluşabilecek sorunları öngörmeyi ve çözüm üretmeyi sağlayan dinamik, döngüsel, sürekli bir süreçtir. Bu süreç planlamanın bir parçasıdır. Bu kapsamda Fatih İlçesi Belediye Projeleri Odaklı Mekânsal Strateji Planı İzleme ve Değerlendirme mekanizması Türkiye'de örnek olmayı teşkil etmektedir.

2.2. DEĞERLENDİRME MEKANİZMASININ UYGULANMASI

MSP'yi değerlendirmek için çeşitli yaklaşımlar ve kavramlar geliştirilmiştir. Uluslararası kaynaklarda MSP değerlendirme yaklaşımları, izleme ve değerlendirme süreçlerinden oluşur. Bu yaklaşımlar, süreçleri, çıktıları, sonuçları veya ayrıntılı genelleştirilmiş değerlendirme tipolojilerini kapsar. İzleme süreci, yapılan işlemlerle ilgili çıktı, etkiler ve tepkilerin gözlemlendiği, projedeki değişimleri ölçmek için, göstergelere ait ilk durum bilgileri ile, belli dönemlerdeki bilgilerin kıyaslandığı, sonuçların aktarıldığı bölümdür. Değerlendirme, izlemeden elde edilen sonuçların yorumlandığı aşamadır.

Değerlendirme, planlama sürecinin herhangi bir anında gerçekleştirilebilir ve izlemenin aksine, plandan sorumlu ekibin parçası olmayan dış temsilciler tarafından da yapılabilir. İzleme, beklenmedik durumları veya planın olası düzeltmesini kontrol etmek ve rapor etmek için kullanılır (Tablo 1).

Tablo 1. Mekânsal Planlamada Değerlendirme ve İzleme Süreçleri Arasındaki Farklar

Yönler	Değerlendirme	İzleme
Amaç	Hesap verebilirlik, bilgi, planın tasarımının ve uygulamasının iyileştirilmesi	Planlanan ve düzenlenenlerin fiilen uygulandığından emin olmak
Ne zaman yapılır	Plan uygulama öncesinde, sırasında ve sonrasında	Plan uygulama süreci boyunca
Hazırlayan	Dış ve iç değerlendiriciler	Plandan sorumlu ekip
Sürecin İçeriği	İlgi düzeyini, kullanışlılığı, etkililiği ve verimliliğini değerlendirmek	Performansı ve sonuçları ölçmek
Sürecin Amacı	Planın yeterliliğini değerlendirmek	Doğru sapmalar
Kamusal eylem kavramı	Planı sorgulamaya izin verir	Planı sorgulamaz

Kaynak: (Benabent Fernández de Córdoba, 2014)

Bu hususlar, uygunluk değerlendirmesi ile performans değerlendirmesi arasında bir ayrım yapılarak özetlenebilir. Uygunluk değerlendirmesi, bir planın hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirir.

Güncel gelişmeleri planla karşılaştırır ve aralarında net bir ilişki kurmaya çalışır. Performans değerlendirmesinin, MSP'yi daha geniş bir bağlamda belirleyen farklı bir odağı vardır. Örneğin, planın sektörlerdeki karar verme sürecini etkileyip etkilemediğini sorar. (Guyadeen & Seasons, 2018)

Uygunluk ve performans değerlendirmesi arasındaki ayrım, onu farklı planlama felsefeleriyle ilişkilendiren mekânsal planlama değerlendirme literatüründe kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Uygunluk değerlendirmesi, gelecekte işlerin nasıl gelişeceğine dair rasyonalist bir mekânsal plan fikrine bağlıdır. Böyle bir bakış açısıyla, mekânsal planların etkinliğini "ölçmek", gerçek, gözlemlenebilir gelişmeyi planda belirlenen hedeflerle karşılaştırarak mantıklı görünmektedir. Performans değerlendirme yaklaşımından, mekânsal planlama bir plan olarak değil, daha çok bölgesel ve sektörel kalkınma için rehberlik sağlayan ve önemli konuları gündeme getiren bir karar çerçevesi veya politika süreci olarak anlaşılır. Mekânsal plan, sadece gelecek için bir plan değildir ve toplumsal tercih ile ihtiyaçların mekânsal ifadesidir. Bu açıdan bakıldığında, kararların veya gerçek gelişmelerin planda ifade edilenden sapması, planın uygulanmasındaki bir başarısızlığın işareti olmak zorunda değildir. Planla ilgili sapmalar gerekçelendirilebiliyorsa ve karar verme sürecinde plana sıklıkla danışılırsa, planlama süreci daha geniş anlamda başarılı veya etkili olarak kabul edilebilir. Performansa dayalı yaklaşım, önemli belirsizliklerle karşı karşıya olan, sürekli değişen bir süreci planlamayı dikkate alır (Guyadeen & Seasons, 2018), (Laurian & vd., 2010), (Shahab, Clinch, & O'Neill, 2019).

Değerlendirme, genellikle aşağıdaki sorularla özetlenen pragmatik, ampirik bir yaklaşımdır (Pawson & Ana Manzano-Santaella, 2012):

- Ne işe yarıyor (ya da çalışmıyor)?
- Kimin için (ve ne ölçüde)?
- Hangi durumlarda işe yarar?
- Nasıl ve neden çalışıyor?

Metodolojik olarak gerçekçi bir değerlendirme birden fazla yöntem ve bilgi kaynağı kullanır. Değerlendirmenin önemli bir kısmı, değerlendirilen müdahalenin çeşitli bileşenlerinin birbiriyle nasıl ilişkili olduğunu ve ilişkileri etkileyen faktörleri tanımlamaktır (Astbury & Frans L.Leeuw, 2010). Bu ilişkisel bakış açısı, MSP'nin etkilerinin belirlenmesindeki belirsizliklerle başa çıkmak için yardımcı olur. Bununla birlikte, değerlendirme indirgemeci bir şekilde tasarlanmamalı ve MSP'nin nasıl etkiler ürettiğine dair yalnızca bir olası açıklama üretebilecek yöntemler kullanılmamalıdır.

Tablo 2. Planlama Kararları ve Uzmanlar/Paydaşlarla Tartışılacak Değerlendirme Sorularının Örnekleri

HEDEF	Denizde yenilenebilir enerji üretimi 2030 yılına kadar X artacaktır.	
Planlama Kararları (Çıktı Göstergeleri)	<ul style="list-style-type: none"> Denizde rüzgâr enerjisi üretimi için ayrılmış alanlar Planda tanımlanan kablo yolları Planlama belgelerinde belirtilen alanlarla ilgili sınırlamalar veya gereksinimler 	Uzmanlar ve paydaşlarla tartışılacak değerlendirici soru örnekleri: <ul style="list-style-type: none"> Alan hedefe ulaşmak için yeterli mi? Planlanan yönlendirmeler uygun mu? Deniz ortamı ve diğer deniz kullanımları üzerindeki olası etkiler nelerdir?
İlk Sonuçlar	<ul style="list-style-type: none"> Yenilenebilir enerji operatörlerinin bilgisi; alan mevcudiyeti, alanların geliştirilmesi için belirlenen koşullar, hedef değerler konusunda artış. Denizde daha fazla rüzgâr enerjisi kapasitesi oluşturma konusunda ilgi artar. 	Uzmanlar ve paydaşlarla tartışılacak değerlendirici soru örnekleri: <ul style="list-style-type: none"> Bilgi, hedef kitleye ve etkilenen tüm taraflara ulaşıyor mu? Şirketler ve diğer aktörler ilgileniyor mu veya endişeleniyor mu? Sonuçların gerçekleşmesini destekleyen veya engelleyen başka faktörler nelerdir?
Ara Sonuçlar	<ul style="list-style-type: none"> İzin başvuruları yetkililere sunulur. İzinler verilir. 	Uzmanlar ve paydaşlarla tartışılacak değerlendirici soru örnekleri: <ul style="list-style-type: none"> İzin başvurusu yapıldı mı? Paydaş grupları desteklemek veya karşı çıkmak için harekete geçiriliyor mu? Varsa ne tür izinler (içerikler) sorundur? Sonuçların gerçekleşmesini destekleyen veya engelleyen başka faktörler nelerdir? Yan etkileri belirleyebilir miyiz? (istenmeyen sonuçlar)

		<ul style="list-style-type: none"> Kimler nasıl etkilenir?
Uzun Vadeli Sonuçlar	Yenilenebilir Enerji denizden üretiliyor.	Uzmanlar ve paydaşlarla tartışılacak değerlendirici soru örnekleri: <ul style="list-style-type: none"> Ne kadar elektrik üretiliyor? Çevresel, ekonomik ve sosyal etkiler nelerdir? Sonuçların gerçekleşmesini destekleyen veya engelleyen başka faktörler nelerdir? Yan etkileri belirleyebilir miyiz? (istenmeyen sonuçlar) Kimler nasıl etkilenir?

Kaynak: (Pan Baltic Scope, 2019)

Tablo 2, tercih edilen hedeflere nasıl ulaşılabileceğine veya hedefe ulaşmanın neden başarısız olduğuna ilişkin zengin bir açıklama geliştirmek için uzmanlarla ve paydaşlarla yapılan tartışmaları yapılandırmak için kullanılacak basitleştirilmiş bir şema sunmaktadır. Tabloda önerilen değerlendirme soruları, performans değerlendirme yaklaşımı ile uyumlu olarak, MSP planını ve uygulamasını doğrudan diğer karar verme süreçlerine ve MSP'nin daha geniş bağlamındaki etkileri ile ilişkilendirmektedir.

MSP'nin etkilerini bilmenin zorluklarını tespit etmek ve belirlenen hedefe doğru gelişimi destekleyen veya engelleyen farklı faktörlere ışık tutmak son derece önemlidir. Ayrıca, istenmeyen sonuçları belirlemek ve etkilenen tarafların kimler olduğunu ve sistemin farklı adımlarında nasıl etkilendiklerini sistematik olarak haritalamak için bu tür bir değerlendirme yaklaşımı tarafından sağlanan fırsatın kullanılması tavsiye edilir. Bu değerlendirme yaklaşımı, MSP süreci ve MSP etkileri hakkında daha geniş bir toplumsal tartışma fırsatı sağlar. Böyle bir tartışma, iyi yönetim ilkeleriyle (şeffaflık, katılım, eşitlik) bağlantılıdır. MSP'nin etkileri ve etki mekanizmasına ilişkin uzmanlardan ve paydaşlardan gelen girdiler, farklı görüşlerin açıklığa kavuşturulabildiği ve tartışılabilirdiği katılımcı veya müzakereci bir süreçte kısmen veya tamamen toplanırsa, değerlendirmeyi kolaylaştırılacaktır.

Yukarıda açıklanan değerlendirme yaklaşımını kullanan Dünya'dan iki farklı örnek kısaca anlatılmaktadır.

- **Belçika**
  - Çok aktörlü bir değerlendirme ekibi oluşturuldu.
    - 1.değerlendirme, planlama sürecine yönelikti, paydaşların planlama süreci ile ilgili görüşleri toplandı.
    - Paydaşlara süreci nasıl deneyimledikleri ve bir sonraki değerlendirmede hangi konuların iyileştirilmesi gerektiği soruldu.
    - 2.değerlendirme, planın içeriğine yönelikti. Planı değerlendirerek bir sonraki aşamada iyileştirmeler için gözlemleri ve önerileri alındı.
  - Süreç boyunca bu değerlendirmeleri resmi bir danışma ekibi denetledi ve raporladı.
    - Plan uygulama aşamasında danışma ekibi planın uygulanmasını belli periyotlarla (bu örnekte yıllık) denetledi.
    - Danışma ekibi gözetimi, hedef, tamamlama yılı, her görev için göstergeler ve bu göstergeler için atanan görevlerden oluşuyordu. Göstergeler nitel içeriklerden oluşmaktaydı, örneğin: çalışmanın yapılıp yapılmadığı ve kılavuz yayınlaması ile ilgili. Durum şablonu: ilerleme yok, biraz ilerleme, tamamlandı şeklinde idi.
- **Almanya**
  - Değerlendirme iki ana unsurdan oluşmaktaydı. MSP'nin değerlendirilmesi ve takibi, stratejik çevresel değerlendirme.
  - Değerlendirmeler bir planlama ekibi tarafından yapıldı. (bu örnekte yıllık)
  - Değerlendirmeleri desteklemek ve süreci takip etmek için bilimsel bir danışma kurulu oluşturuldu.
  - Değerlendirmeye paydaşlar dâhil edilmedi. Paydaşlar plan üretiminde bilgi toplamak için dâhil edilmişti.
  - Bilimsel danışma kurulu değerlendirmeleri, hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı ve MSP süreci ile ilgili niteliksel bir çalışmaydı.
  - Sonuç çıkarımda, MSP'nin farklı konulara daha geniş bir şekilde odaklanması gerektiğine varıldı.

2.3. DEĞERLENDİRME VE İZLEME GÖSTERGELERİ

MSP'yi izlemek için bir gösterge sistemi tasarlanmalıdır. Göstergeler temelde nitel ve nicel göstergeler olarak ayrılır. Nicel göstergelerin kullanımının dikkatle değerlendirilmesi ve gerekçelendirilmesi gerekir. Niteliksel göstergeler bazen izleme ve değerlendirme amaçları için daha kullanışlı bilgiler sağlayabilir, ancak kullanımları da dikkatli bir şekilde gerekçelendirilmeli ve tasarlanmalıdır.

Nitel ve nitel göstergelerin güçlü ve zayıf yönleri vardır. Nicel göstergeler çok net bir ilerleme ölçüsü verir ve sayısal olarak karşılaştırılabilir, metodolojik olarak sağlam bir şekilde tasarlandıklarında - çok fazla yorum veya muhakeme gerektirmez ve net bir sonuç üretirler.

İlgili konuların durumu ve gelişimi bazen nicel bir göstergeden çok nitel bir gösterge tarafından daha iyi anlaşılır. Örneğin, MSP'nin uygulanması, belirli türde çalışmaların yürütülmesi veya veri toplama konularında, göreve ulaşıp ulaşılmadığının nitel doğrulaması gösterge sisteminin bir parçasıdır.

Nitel ve nicel göstergelerin kombinasyonu iyi sonuçlar verebilir. Örneğin, süreç göstergelerinden, paydaş sayısı ve temsiliyet hacimlerine, paydaşlardan gelen nitel geri bildirimler de eklenirse, planlama sürecini iyileştirmek için iyi bir bilgi temeli olacaktır.

MSP'nin etkilerinin uzman ve paydaş temelli değerlendirmesi, MSP'nin izlenmesi için kullanılabilir nicel ve nitel göstergelerle desteklenmelidir. Örneğin, Tablo 2'de örnek olarak verilen değerlendirme sorularının her birine, bir veya birkaç gösterge eşlik edebilir.

2.3.1. GÖSTERGE TÜRLERİ

MSP'den istenilen sonuçların elde edilmesi, çeşitli bağlamsal faktörlerden etkilenir ve MSP ile doğrudan bağlantılı olan bu göstergeleri tasarlamak zor olabilir. Uzman ve paydaş temelli değerlendirmede birkaç faktör belirlenebilir ve bağlam göstergelerinin tasarlanmasında temel olarak kullanılabilir. Bağlam göstergeleri, MSP ve hedefleriyle ilgili eğilimler hakkında bilgi verecektir. Düzeylerinin tanımlanması ve göstergelerin gerekçelendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 3.AB MaSP Platformu Teknik Çalışmasındaki Gösterge Türleri

Hedef Ölçeği	Gösterge Ölçeği	Gerekçe
Genel Büyüme Hedefleri	Uzun Vadeli Etkiler	Sera gazlarının azaltılması, ekonomik büyüme, sürdürülebilir iş yaratma. Bu göstergeler, MaSP süreçlerinin dışında kalan bir dizi faktörden etkilenir, bu yüzden çoğunlukla bağlamın bir ögesi olarak faydalıdır.

Küresel Hedefler	Etki Düzeyleri	Genellikle bunlar, küresel hedeflerle bağlantılı olan uzun vadeli sonuçlardır.
Yakın Dönem Hedefler	Sonuç	Çıktı göstergeleriyle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan yetkililer tarafından aranan sonuçlardır.
Operasyonel Hedefler	Çıktı	Çıktı göstergeleri, farklı sosyoekonomik ve ekolojik boyutlarda etkileri olabilen MSP süreçlerinin doğrudan bir ürünü olmalıdır.
MSP Süreç Hedefleri	MaSP süreci	Bunlar, MaSP süreçlerini yakalayan göstergelerdir.

Kaynak: (Pan Baltic Scope, 2019)

AB MaSP Platformu Teknik Çalışmasında geliştirilen beş gösterge kategorisi, mekânsal planlamayı daha geniş bir bağlamda sürekli bir süreç olarak gören performans değerlendirme fikrine oldukça uygundur. Planın ve plan üretimi için ayrılmış kaynakların kalitesini ve uygunluğunu değerlendirmek de yararlıdır. MaSP planına, planlama sürecine, çıktılara ve sonuçlara ve ayrıca MaSP'nin içinde yer aldığı bağlama bakacak aşağıdaki gösterge kategorileri önerilmektedir. (Pan Baltic Scope, 2019)

I. Bağlam göstergeleri

- Tarihi Yarımada ile ilgili gelişmeler hakkında bilgi toplayın.

Bu bilgiler MaSP'nin uygunluğunun değerlendirilmesine yardımcı olacaktır: MaSP en önemli konulara mı odaklanıyor?

II. Giriş göstergeleri

- Planları ve sorumlulukları geliştirmek için eylemler ve kaynaklar hakkında bilgi toplayın.

Bu bilgi, planlamayı başarılı kılmak için ön koşulların değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

III. Süreç göstergeleri

- Paydaşlardan planlama süreci hakkında bilgi toplayın.

Bu bilgiler, eşitlik ve temsiliyet dahil olmak üzere planlama sürecinin kalitesinin değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda kaliteli bir süreç için standardı belirlerler.

IV. Çıktı göstergeleri

- Planlama kararları hakkında bilgi toplayın ve planı inceleyin.

Bu bilgi, planın kalitesinin ve uygunluğunun değerlendirilmesine yardımcı olacaktır: Plan, en önemli gelişmelere ve paydaşların ihtiyaçlarına net bir şekilde yanıt veriyor mu?

V. Sonuç göstergeleri

- MSP ile üretilen kısa, orta ve uzun vadeli projeler hakkında bilgi ve etkileri ile ilgili bilgi toplayın.

Bu bilgi, planın uygulanmasındaki ilerlemeyi (gerekli kilometre taşları) ve planın sonuçlarını değerlendirmeye yardımcı olacaktır (NOT: planın etkisinin ne olduğunu değerlendirin, niteliği göz önünde bulundurun).

Ayrıca ilgili göstergeler için Avrupa Yapısal Yardımı'nın hazırladığı çerçeve aşağıdadır:

Tablo 4. Avrupa Yapısal Yardımı - Operasyonel İzleme Çerçevesi

Göstergeler	Tanım
Girdi Göstergeleri	İdareler, ajanslar veya operatörler tarafından çeşitli (finansal, beşeri, teknik veya kurumsal) araç veya kaynaklar kullanılarak uygulanan ölçümler
Çıktı Göstergeleri	Gerçek harcamalar. Hedefin uygulanmasında kaydedilen ilerlemeyi gösteren bir dizi fiziksel çıktıya (örneğin; inşa edilen yol), faaliyetle ilgili göstergelerdir.
Sonuç Göstergeleri	Finanse edilen faaliyetlerin kullanıcılar üzerindeki doğrudan etkileri (örneğin, yolculuk sürelerinin azalması, ulaşım maliyetleri).
Etki Göstergeleri	Sonuçlar, planın küresel veya yerel hedeflerine ulaşma üzerindeki etkileri açısından ifade edilir ve söz konusu uygulamaların başarısını veya başarısızlığını değerlendirebilmek için kullanılır.
Bağlamsal Göstergeler	Bunlar, ilgili bölgeler için mevcut eşitsizliklerin, boşlukların ve gelişme potansiyelinin sayısal bir tanımını sağlar.
Temel Alınan Veriler	Temel veriler, daha sonra bağlam veya etki göstergelerinin ölçüldüğü başlangıç değerleridir.

Kaynak: (ODPM, 2002)

Göstergeler için bağlamsal konular (ODPM, 2002):

- Demografik Yapı: Nüfus büyüklüğü, sosyal gruplar, hane halkı büyüklüğü
- Sosyo-kültürel konular: suç oranları, işsizlik oranı ve yoksulluk oranı
- Ekonomi: ekonomik aktivite oranları, hane geliri, üretim oranı, konut fiyatları, istihdam
- Çevre: Doğal çevre varlıkları, alanları
- Konut ve yapı çevre: Konut-stok koşulları, yapı çevrenin kalitesi
- Ulaşım ve mekânsal bağlantı: Ulaştırma erişilebilirliği, bölgesel merkez, mekânsal eşitsizlik/faaliyetlerin eşit olmayan dağılımı.
-

Yerel Kalkınma Belgesi temel çıktı göstergeleri (ODPM, 2002):

- İş Geliştirme
  - 1a İstihdam için geliştirilen arazi miktarı.
  - 1b Yerel kalkınma çerçevesinde tanımlanan geliştirme ve/veya yenileme alanlarında bulunan, istihdam için geliştirilen arazi miktarı.
  - 1c İstihdam için kullanılan arazide bulunan 1a yüzdesi.
  - 1d İstihdam arzı.
  - 1e (i) kalkınma, geliştirme/yenilenme alanlarında ve (ii) yerel yönetim alanlarındaki istihdam arazisi kayıpları.
  - 1f Konut geliştirme nedeniyle kaybedilen istihdam arazisi miktarı.
- Konut
  - 2a Konut göstergeleri:
    - (i) ilgili imar planı döneminin başlangıcından itibaren net ilave konutlar;
    - (ii) cari yıl için net ek konutlar;
    - (iii) ilgili imar planı döneminin sonuna kadar veya kabulünden sonraki on yıllık bir süreye kadar öngörülen net ek konutlar;
    - (iv) yıllık net ek konut ihtiyacı;
    - (v) önceki yılların performansları dikkate alınarak, genel konut gereksinimlerini karşılamak için ihtiyaç duyulan yıllık ortalama net ek konut sayısı.
  - 2b Önceden geliştirilmiş arazilerde yeni ve dönüştürülmüş konutların yüzdesi.
  - 2c Tamamlanan yeni konutların yüzdesi:
    - (i) hektar başına 30'dan az konut;
    - (ii) hektar başına 30 ila 50 konut;
    - (iii) hektar başına 50'den fazla konut.
  - 2d Uygun fiyatlı tamamlanan konut alanları miktarı

- Ulaşım
  - 3a Gelişme konut bölgeleri dışında, yerel kalkınma çerçevesinde belirlenen otopark standartlarına uygun, tamamlanmış ulaşım ağı yüzdesi
  - 3b Gelişme konut bölgelerinde, hastane, ilk ve ortaokul, istihdam ve büyük bir sağlık merkezinin 30 dakikalık toplu taşıma süresi içinde tamamlanmış ulaşım ağı yüzdesi
- Yerel hizmetler
  - 4a Tamamlanan perakende satış, ofis ve eğlence alanları yüzdesi
  - 4b Şehir merkezlerinde tamamlanmış perakende, ofis ve eğlence geliştirme yüzdesi.
  - 4c Standartlara uygun açık alanların yüzdesi.
- Mineraller
  - 5a Araziden kazanılan birincil agregaların üretimi.
  - 5b İkincil/geri dönüştürülmüş agrega üretimi.
- Atık
  - 6a Atık yönetim tesislerinin kapasitesi.
  - 6b Ortaya çıkan atık miktarı ve yönetilen toplam atığın temsil ettiği yüzde.
- Su yatakları, Taşkın Alanları ve Koruma Bölgeleri
  - 7 Taşkın alanı, koruma bölgeleri konularına aykırı olarak verilen planlama izinlerinin sayısı.
- Biyoçeşitlilik
  - 8 Biyoçeşitlilik açısından önemli olan alanlarda aşağıdaki değişiklikler:
    - (i) öncelikli habitatlarda ve türlerde (türe göre) değişiklik;
    - (ii) uluslararası, ulusal, bölgesel veya alt-bölgesel öneme sahip alanlarda, çevresel değerlerde değişiklik.
- Yenilenebilir enerji
  - 9 Türüne göre kurulu yenilenebilir enerji kapasitesi.

2.3.2. DEĞERLENDİRME

Proje değerlendirmelerinde uygunluk, etki ve etkinlik başlıklarında yukarıda bahsedilen göstergeler kullanılarak değerlendirme yöntemi belirlenmelidir. Projelerin belirlenen hedef ve alınan plan kararlarına uygunluğu ve etkileri bu şekilde test edilebilecektir.

Değerlendirme Kriterleri;

- UYGUNLUK
  - Proje hedef grubun sorunlarına ne kadar cevap veriyor?
  - Proje yöre halkı tarafından ne kadar kabul edilebilir?
  - Projenin yerelde uygulama şansı var mı?
  - Projenin hazırlık aşamasında katılan kişiler, kurumlarla yapılan toplantılarda?
  - Benzer konudaki diğer projeler ve/veya aktiviteler ne kadar dikkate alındı?
  - Riskler ve varsayımlar ne kadar titizlikle analiz edildi?
  - Mantıksal çerçevenin içeriği ve uygunluğu söz konusu mu?
  - Bütçe-faaliyet uygunluğu ne durumda?
- ETKİNLİK;
  - Planlanmış olan hedeflere ne kadar ulaşıldı?
  - Elde edilen faydalar nasıl paylaşıldı?
  - (proje içeriyorsa) ilgili gruplarda davranış değişiklikleri oluştu mu?
  - Riskler ve varsayımlara yönelik ne kadar esnek bir yönetim biçimi uygulandı?
  - Ortaklar arasında dengeli bir sorumluk dağılımı uygulandı mı?
- ETKİ;
  - Proje genel hedefine ne derecede katkı sağladı?
  - (kurumsal reform projeleri için)kurumsal gelişme sayesinde ekonomik ve sosyal gelişmeye katkı ne kadar oldu?
  - (altyapı projeleri için) birincil kullanıcılar açısından ekonomik ve sosyal gelişmeye katkı?
  - Şayet planlanmamış etkiler varsa, bu genel sonucu nasıl etkiledi?
  - Proje cinsiyet ayrımcılığı, çevre ve yoksulluk gibi genel değerleri ne kadar dikkate aldı ve ne gibi etkiler oluşturdu?

KAYNAKLAR

- Astbury, B., & Frans L.Leeuw. (2010). Unpacking Black Boxes: Mechanisms and Theory Building in Evaluation. *American Journal of Evaluation*, 363-381.
- Avrupa Komisyonu. (2013). *EVALSED Sourcebook: Method and Techniques*. European Commission/DG REGIO.
- Benabent Fernández de Córdoba, M. (2014). *Introducción a la Teoría de la Planificación Territorial*. Sevilla, Spain: Universidad de Sevilla.
- Faludi, A. (2000). The performance of spatial planning. *Planning Practice & Research*, 299-318.
- Guyadeen, D., & Seasons, M. (2018). Evaluation Theory and Practice: Comparing Program Evaluation and Evaluation in Planning. *Journal of Planning Education and Research*, 98-110.
- Laurian, L., & vd. (2010). Evaluating the Outcomes of Plans: Theory, Practice, and Methodology. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 740-757.
- Mickwitz, P. (2006). *Environmental policy evaluation: Concepts and practice*. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters.
- ODPM. (2002). *2005b Local Development Framework Monitoring: A Good Practice Guide*. London: Office of the Deputy Prime Minister.
- Oliveira, V., & Pinho, P. (2011). Bridging the gap between planning evaluation and programme evaluation: The contribution of the PPR methodology. *Evaluation* 17(, 293-307.
- Pan Baltic Scope. (2019). *Monitoring and Evaluation of Mariime Spatial Planning*. Latvia: www.panbalticscope.eu.
- Pawson, R., & Ana Manzano-Santaella. (2012). A realist diagnostic workshop. *Evaluation* 18, 176-191.
- Shahab, S., Clinch, J., & O'Neill, E. (2019). Impact-based planning evaluation: Advancing normative criteria for policy analysis. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 534-550.